

Erikoispsykologikoulutuksen toimintakertomus 2017

Erikoispsykologikoulutus lyhyesti

Vuoden 2016 alusta voimaan tuli erikoistumiskoulutus uudistus, jonka myötä erikoispsykologikoulutukseen tuli suuria muutoksia. Uusimuotoiset koulutukset ovat laajuudeltaan 70 opintopistettä ja ne voidaan suorittaa 3 vuodessa työn ohessa. Koulutukset ovat maksullisia. Koulutusten valmistelussa on tehty tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa. Koulutuksen voi edelleen suorittaa jollakin viidestä erikoisalasta, joista kahden määrittely on tarkentunut. Erikoisalojen valintakriteereissä on eroja mm. vaadittavan työkokemuksen kohdalla.

Vanhamuotoinen erikoispsykologikoulutus on toteutettu psykologian lisensiaatin tutkintoon johtavana koulutuksena, ensin kokeiluna vuodesta 1993 alkaen ja sittemmin psykologian tutkintoasetuksessa vakiinnutettuna vuonna 1996. Lisensiaatin tutkinnon laajuus on 120 op. Ammatillisten erikoistumisopintojen osuus tutkinnossa on ollut 65 op, lisensiaatintutkimuksen osuus 40 op ja opintoihin liittyvien ammatillisten ja tutkimusmenetelmäopintojen osuus 15 op. Koulutukseen pääsyn ehtona on ollut vähintään kahden vuoden mittainen työkokemus laillistettuna psykologina. Vanhamuotoisessa koulutuksessa opiskelevien opinto-oikeus PsL-tutkintoon johtavaan erikoispsykologikoulutukseen säilyy uudistuksen jälkeenkin, mutta uusia opiskelijoita ei vanhamuotoiseen koulutukseen oteta.

Erikoispsykologikoulutuksen yleistilanne vuonna 2017

Erikoispsykologikoulutuksen valtava uudistusprosessi saatettiin loppuun vuoden 2016 aikana ja ensimmäiset uusimuotoiset koulutuksista kerättiin kokemuksia koko vuoden 2017. Lisensiaattimuotoista koulutusta on edelleen jatkettu uusimuotoisen rinnalla.

Erikoisalojen määrittelyjä on uusien koulutusten valmistelun yhteydessä tarkennettu seuraavasti. Samassa näkyy myös osa-aikaisen opetushenkilökunnan jakautuminen. Useimmissa työsuhteissa toimitaan vain osa-aikaisesti (50 %) erikoispsykologikoulutuksen parissa.

- kehitys- ja kasvatopsykologia, uusimuotoisena lasten ja nuorten erikoispsykologin koulutus: professori Turun yliopisto ja lehtori Åbo Akademi
- neuropsykologia: professori ja kaksi lehtoria, Helsingin yliopisto
- psykoterapia: professori ja lehtori, Jyväskylän yliopisto
- terveyspsykologia, uusimuotoisena kliininen terveyspsykologia: professori ja lehtori, Itä-Suomen yliopisto
- työ- ja organisaatiopsykologia: professori ja lehtori, Tampereen yliopisto

Keväällä 2016 toteutettiin ensimmäinen haku uusiin erikoistumiskoulutuksiin kaikilla erikoisaloilla. Tuolloin kaikki uusimuotoisen koulutuksen osallistujat otettiin erikoisalasta vastaavaan yliopistoon, eikä osallistujilla enää ollut mahdollisuutta valita kotiyliopistoaan. Vuoden 2017 aikana vanhamuotoisen koulutuksen opiskelijoilla (lukuun ottamatta psykoterapian erikoisalaa) oli mahdollisuus hakea siirtoa uusimuotoiseen koulutukseen.

Erikoispsykologikoulutusten kuvaukset löytyvät Psykonetin nettisivujen lisäksi Opintopolku-palvelusta osoitteessa <https://opintopolku.fi/wp/yliopisto/yliopistojen-erikoistumiskoulutukset/yliopistojen-erikoistumiskoulutukset/>.

Erikoispsykologikoulutuksen kehittäminen

Erikoistumiskoulutusten uudistukset tulivat voimaan 1.1.2015, mutta vanhamuotoisille koulutuksille annettiin siirtymäaika vuoden 2016 loppuun asti ”tai siihen asti kunnes ennen mainittua ajankohtaa aloittaneet erikoistumiskoulutusta suorittavat opiskelijat ovat saaneet opintonsa suoritetuksi.” OKM:n julki tuomana tavoitteena uudistuksessa on parantaa asiantuntijoiden osaamista korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosaamiselle ja painoaloille perustuvalla koulutuksella. Uudistuksessa on luotu uusi koulutusmuoto tutkintokoulutuksen ja täydennyskoulutuksen rinnalle.

Erikoispsykologikoulutuksen kevätpäivä pidettiin 28.3.2017 Helsingissä. Samassa yhteydessä järjestettiin myös työelämäseminaari. Syyspäivää ei tänä vuonna järjestetty. Maalispäivässä käsiteltiin koulustarpeiden kartoitusta ja erikoispsykologikoulutuksen osallistujilta kerättävää palautetta. Koulustarpeiden kartoitusta käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä dokumentissa. Palaute kerätään vuoden 2018 alussa.

Työelämäseminaarissa työelämää edustivat seuraavat henkilöt. Puheenjohtajana toimi erikoispsykologikoulutuksen yhteistyöryhmän pj Saija Mauno.

- Katariina Ensomaa, psykologi, terveystieteiden erikoispsykologi, Salon kaupunki
- Marja Hietanen, johtava neuropsykologi, HUS
- Ulla-Riitta Mutikainen, johtava psykologi, Perheneuvola, Tampereen kaupunki
- Sirpa Ruotsalainen, johtava psykologi, Psykoosien ja oikeuspsykiatrian linja, HUS – Hyks Psykiatria
- Tuuli Viranta-Naulapää, johtava työterveyspsykologi, Certified Business Coach, Työnohjaaja, Suomen Terveystalo Oy

Ensin esiteltiin uudistuneet erikoispsykologikoulutukset ja käytiin niistä yleiskeskustelu. Seuraavassa eräitä huomioita työelämän edustajilta, joita on pyritty myöhemmin ottamaan huomioon erikoispsykologikoulutusten kehittämisessä.

- Työelämässä koulutussuunnitelmat tehdään hyvissä ajoin seuraavalle vuodelle, joten tietoa tarvitaan erittäin paljon ajoissa;
  - Tiedon tulisi olla mahdollisimman kattavaa.
  - Mitä hyötyä ja merkitystä koulutus antaa työnantajalle?
  - Mihin erikoispsykologikoulutus sijoittuu psykologin kehityskaareissa?
  - Erikoispsykologikoulutuksista voitaisiin tehdä esittelyvideo, jossa osallistujat kertovat omin sanoin kokemuksiaan.
- Kuunnellaan ryhmän omaa kokemusta
  - Osallistujan luento omasta asiantuntijuuden aiheesta
- Kriittinen, analyttinen ajattelu lisensiaatintutkimuksen poistumisen jälkeenkin.
- Mukaan työnohjaukseen voitaisiin ottaa myös toinen keskeinen henkilö työyhteisöstä.
- Yksityispuolella laatu ratkaisee, kun (etenkin TOP-eripsy) kilpailee monien koulutusorganisaatioiden kanssa.

Jatkossa erikoispsykologikoulutuksessa pohdittavia laajoja aihepiirejä ovat:

- moniammatillisuus
- moduulipohjaisuus (esim. moduulien avaaminen muille kuin erikoispsykologikoulutuksen opiskelijoille)
- Yliopistoklinikkapalvelu / praktikum

- o riippuen erikoisalasta, praktikumin aikana tutustutaan yo-sairaalaan menetelmiin, käytäntöihin ja toimintatapoihin; tehdään käytännön työtä.
- o Näin varmistetaan, että esim. neuropsykologian erikoispsykologikoulutuksen suorittanut henkilö on esim. tutkinut muistihäiriöpotilaan.
- o Haasteena on praktikumin integrointi työhön?
- o Jos työnantaja sallii vuoden aikana vain 10 päivää poissaoloja koulutuksiin liittyen, voi kynnys lähteä omalla kustannuksella olla korkea.
- o Verkkovälitteisen pedagogian mahdollisuudet?
- o Työnkierron antamat mahdollisuudet; vaihdetaan tehtäviä päittäin toisessa organisaatiossa työskentelevän kanssa?

Lopuksi sote-uudistuksesta kuultiin asiantuntijana Timo Aronkytöä, joka on Uudenmaan liiton sote-uudistuksen muutosjohtaja. Hän esitti, että uudistuksen taustalla on ajatus, että 2020-luvulla pitää olla uusia tapoja ajatella. Tavoitteena on perustason palveluiden vahvistaminen, ei erikoistason heikentäminen.

Järjestäjän tehtävänä on ennakoita, kuinka monta esim. neuropsykologista kuntoutusta tarvitaan vuodessa, koska budjetti on kiinteä – maakunta ei voi nostaa veroja eikä ottaa lainaa. Kolmen vuoden ajan budjetointi tehdään vuosittaisen kulutuksen mukaan, mutta sen jälkeen arvioidun tarpeen mukaan.

Kela on tulevat kolme vuotta ennallaan, sitten vastuita alkaa siirtyä maakunnille. Tällöin Kela on edelleen maksaja. Psykoterapiasta ei ole vielä päätöstä. Työterveyshuolto pysyy soten ulkopuolella. Asiakasmaksuihin ei tule muutoksia, mutta kelakorvaus yksityisiltä poistuu.

Kliinisen mielenterveyspsykologian erikoispsykologikoulutus haki ja sai OKM:n toteuttamisrahan. Koulutuksen ensimmäinen haku toteutetaan samaan aikaan muiden erikoispsykologikoulutusten kanssa keväällä 2019. Yhteistyöryhmä päätti vuoden aikana, että kliinistä mielenterveyspsykologiaa käsitellään jatkossa samoin kuin muita viitta erikoispsykologikoulutusta.

Kevään ja kesän aikana kerättiin psykologikunnalta **kyselyllä mielipiteitä psykologien koulutustarpeista**. Kyselyyn vastasi 283 psykologia. Tulosten perusteella erikoistumis- ja erikoispsykologikoulutusta haetaan tukemaan oman perustehtävän suorittamista. Kyselyn vastaukset kuvastivat hyvin myös nykyisten erikoispsykologikoulutusten hakuaktiivisuutta. Kaikkia tämänhetkisiä erikoistumiskoulutuksia pidettiin pääosin tarpeellisena. Tarpeellisimmaksi erikoispsykologikoulutuksista koettiin neuropsykologian erikoistumiskoulutus.

Lisäksi valmisteltiin yhteistä **todistusohjaa** kaikille uusimuotoisille erikoispsykologikoulutuksille.

Organisaatio ja hallinto

Vuoden 2015 lopussa vahvistettiin organisaatiomuutos, jossa päävastuu kunkin erikoispsykologikoulutuksen toteuttamisen koordinaatiosta on kyseisen erikoisalan ohjausryhmällä. Koulutusten kokonaisuutta ohjaa erikoispsykologikoulutuksen yhteistyöryhmä.

Erikoispsykologikoulutuksen yhteistyöryhmän puheenjohtajana toimi Saija Mauno Tampereen yliopistosta. Varapuheenjohtajana toimi elokuuhun asti Kirsi Honkalampi Itä-Suomen yliopistosta. Hänen siirryttyään pois terveystieteiden erikoispsykologikoulutuksen tehtävistä, varapuheenjohtajana toimi Sanna Sinikallio Itä-Suomen yliopistosta elokuusta alkaen.

Erikoispsykologikoulutuksen yhteistyöryhmä kokoontui maalispäivän lisäksi vuoden aikana neljä kertaa, joka kerta Adobe Connectin välityksellä. Erikoisalat pitivät omia kokouksiaan tarpeen mukaan.

Erikoisalasiteereinä toimivat Anne Jaskio (tera, JY), Aiju Tikkala (neuro, HY), Eeva Raunistola-Juutinen (terveys, ISY) ja Katri Tammelin (kehka/lanu, TY). Työ- ja organisaatiopsykologian erikoisalasiteerin tehtävät on jaettu Tampereen yliopistossa eri henkilöiden kesken: opiskelijavalinta-asioista vastaa opintokoordinaattori Sari Raudasoja ja opintojen rekisteröinnistä opintosihteeri Pertti Vuorilehmus.

Verkoston opetusteknologiasuunnittelijana toimi Virva Vatjus (TaY). Psykonetin koordinaattorina toimi Kari Lehti (TY).

Henkilövaihdokset

Kliinisen terveystieteiden edustajana aloitti elokuussa apulaisprofessori (tenure track) Taina Hintsu Kirsi Honkalammen siirryttyä muihin professorin tehtäviin Itä-Suomen yliopistossa.

Lasten ja nuorten erikoispsykologikoulutuksen lehtorin tehtävässä Åbo Akademiassa aloitti loppusyksystä Katarina Alanko. Hänen tehtävänsä on kehitys- ja kasvatuspsykologian lisensiaattikoulutuksen jatkuessa 2019 asti 100 %, sen jälkeen 50 %.

Työ- ja organisaatiopsykologian lehtorin tehtävässä aloitti vuoden 2017 alussa Virpi-Liisa Kykyri.

Opiskelijat ja opiskelijavalinta

Opiskelijoiden kokonaismäärä oli vuoden 2017 lopussa 386, joista 277 oli lisensiaattitutkintoon johtavassa koulutuksessa ja 109 erikoistumiskoulutuksessa.

Opiskelijat jakautuvat yliopistoittain ja erikoisaloittain seuraavasti. Taulukossa näkyvät ensimmäisillä viidellä rivillä lisensiaattimuotoisen koulutuksen opiskelijat ja seuraavilla viidellä rivillä uusimuotoisen erikoistumiskoulutuksen osallistujat. Uudet erikoistumiskoulutusten osallistujat otetaan erikoisaloittain vain yhteen yliopistoon.

Erikoispsykologikoulutuksen opiskelijat erikoisaloittain, koulutusmuodoittain ja yliopistoittain 31.12.2017.

	HY	ISY	JY	TaY	TY	ÅA	Yht.
KEH (lis)	11	7	13	15	10	1	57
NEU (lis)	23	2	17	16	5	1	64
TERA (lis)	10	2	19	3	6	0	40
TERV (lis)	19	6	4	6	1	2	38
T & O (lis)	22	9	19	9	17	2	78
KTP (erko)	x	11	x	x	x	x	11
LANU (erko)	x	x	x	x	26	x	26
NEU (erko)	46	x	x	x	x	x	46
TERA (erko)	x	x	11	x	x	x	11
T & O (erko)	x	x	x	15	x	x	15
Yhteensä	131	37	83	64	65	6	386

- lis = lisensiaattitutkintoon johtava koulutus
- erko = maksullinen erikoistumiskoulutus
- KEH = kehitys- ja kasvatuspsykologia
- LANU = lasten ja nuorten erikoispsykologian erikoistumiskoulutus
- NEU = neuropsykologia
- TERA = psykoterapia
- TERV = terveystieteiden psykologia
- KTP = kliininen terveystieteiden psykologia
- T & O = työ- ja organisaatiopsykologia

Vuoden aikana kehitys- ja kasvatuspsykologian, neuropsykologian, terveystieteiden psykologian ja työ- ja organisaatiopsykologian erikoisaloilla lisensiaattimuotoisen koulutuksen osallistujille järjestettiin **mahdollisuus hakea siirtoa** saattamaan opintonsa loppuun uusimuotoisessa koulutuksessa. Siirtyviä oli neuropsykologiassa 5, terveystieteiden psykologiassa 3, kehitys- ja kasvatuspsykologiassa ja työ- ja organisaatiopsykologiassa ei yhtään.

Vuonna 2017 vanhamuotoisesta erikoispsykologikoulutuksesta **valmistui** yhteensä 30 (kehä 8, neuro 13, terä 1, terv 2, työ 6) opiskelijaa, jotka kaikki suorittivat lisensiaatin tutkinnon. Vuosittainen valmistumismäärä on aiempina vuosina ollut keskimäärin 25 tutkintoa.

Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutukseen haki keväällä 2017 70 henkilöä, joista 24 psykologeja. Ensimmäiseen koulutukseen otettiin lopulta 30 osallistujaa, vaikka ilmoitettu kiintiö oli 25. Näin ollen osa psykologeista joutuu odottamaan seuraavaa hakua. Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutuksen organisoiva Åbo Akademi suunnittelee psykologeille tarkoitettua jatko-osaa (40 op) muutaman vuoden päähän.

Oikeuspsykologian erikoistumisen korvaavuuden sai suoraan 19 henkilöä hakemusten perusteella. Haku oli maaliskuussa 2017 ennen koulutukseen hakua. Näistä 18 oli psykologeja ja 1 oikeustieteilijä, jolla on väitöskirja oikeuspsykologian alalta.

Geropsykologian erikoistumiskoulutuksen suunnitelmat elivät vuoden aikana, mutta eivät edenneet toteutusvaiheeseen.

Tieteellinen toiminta ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

OKM julkaisi keväällä tiedotteen "[Sote-koulutuksen uudistaminen käynnistyy](#)". Sen mukaan OKM kartoittaa sote-osaamisen uudistamisen tarpeet ja varmistaa niihin vastaaminen korkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa. Erityisiksi haasteiksi on tunnistettu neuvonnan ja ohjauksen sekä kustannustietoisuuteen liittyvät osaamistarpeet.

Psykonet lähetti aiheesta OKM:lle lausunnon. Sen mukaan työelämäyhteyksiä yliopistojen ja maakuntien ja palveluntuottajien välillä on tärkeää pitää esillä ja muodostaa tiiviiksi hyvissä ajoin. Uusissa erikoistumiskoulutuksissa asiakasyhteisöjen ja muiden ammattiryhmien ohjanta on sisäänrakennettu koulutukseen. Huomioon on syytä ottaa ei vain erikoispsykologikoulutukset (mukaan lukien uusi kliinisen mielenterveyspsykologian erikoispsykologikoulutus) vaan myös pienemmät erkot kuten juuri alkava oikeuspsykologia ja tulevat koulutukset. Kehittämistyön on syytä olla mahdollisimman joustavaa yhteiskunnan tarpeiden mukaan.

Erikoispsykologikoulutuksen opettajat toimivat aktiivisesti myös tutkijoina ja julkaisivat vuoden 2017 aikana useita artikkeleita sekä kansainvälisillä foorumeilla että kotimaisissa refereejulkaisuissa ja kokoomateoksissa.

Kaikki erikoispsykologikoulutuksen professorit ja ovat olleet mukana Suomen Psykologiliiton ja Suomen Psykologisen Seuran Tieteellisen neuvottelukunnan työskentelyssä. Opettajakunnan edustajia toimii asiantuntijajäsenenä myös useissa muissa työryhmissä, yhdistyksissä ja asiantuntijaorganisaatioissa, mm. Valvirassa, valtioneuvoston asettamassa poikkeusolojen terveydenhuollon neuvottelukunnan psykososiaalisen tuen ja palveluiden työryhmässä, valtakunnallisessa yliopistojen psykoterapeuttikoulutuskonsortiossa sekä kliinisen psykologian koulutusohjelmassa.

Talous

Vuonna 2017 vanhamuotoisten erikoispsykologikoulutusten kustannuksista vastasi kukin verkoston yliopisto omalta osaltaan. Koulutusta järjestävälle henkilökunnalle osoitetun rahoituksen turvin koulutus pystyttiin toteuttamaan suunniteltuun tapaan. Erikoispsykologikoulutuksen jatkuvuus edellyttää, että rahoituspohja on pitkäjänteisesti turvattu.

Uusien erikoistumiskoulutusten rahoitus hoidetaan tällä hetkellä kahdella tavalla: opiskelijamaksuilla 120 € / opintopiste (70 opintopistettä = yhteensä 8400 € / opiskelija / koulutus) ja OKM:n myöntämällä toteuttamisrahalla, jonka OKM myönsi vuoden 2015 lopulla kaikille erikoisalaille erikoispsykologikoulutusten toteuttamiseen. Myöntösummat olivat seuraavat.

Erikoisala	OKM myöntösumma	Myönnön perusteena oleva opiskelijamäärä	Myöntö / (70 op * budjetoitu opiskelijamäärä)
kliininen terveystieteiden psykologia	198 000 €	20	141,43 €
lapset ja nuoret	198 000 €	20	141,43 €
neuropsykologia	282 000 €	30	134,29 €
psykoterapia	158 500 €	15	150,95 €
työ- ja organisaatiopsykologia	181 031 €	16	161,63 €

Keväällä 2017 OKM julisti haettavaksi viimeisen erikoistumiskoulutuksen toteuttamisrahoituksen. Asiaa käsiteltiin yhteistyöryhmän piirissä kokousten ulkopuolella. OKM:ltä oli saatu viestiä, joissa korostettiin, että ”ottaen huomioon perusteltu koulutustarve ja muut hakemukset, ja se että rahoitus myönnetään vuoden 2016 määrärahasta, on tietysti heikommat perusteet rahoittaa noin myöhään [2019] alkavaa koulutusta”. Mikään käynnissä oleva erikoispsykologikoulutus ei rahoitusta hakenut. Myöhemmin kävi ilmi, että rahoitusta oli myönnetty mm. hyvin samassa tilanteessa oleville erikoissosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksille.

Valtioneuvosto hyväksyi 29.4.2016 yliopistojen rahoitusmallin vuodesta 2017 alkaen (ks. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2016/04/rahoitusmalli2017.html>). Erikoistumiskoulutukset sisältyvät nyt rahoitusmalliin 2 % osuudessa, jonka otsikko on ”avoimena yo-opetuksena, erillisinä opintoina ja erikoistumiskoulutuksina suoritettavat opintopisteet”. Valtion budjetissa erikoistumiskoulutusten käynnistämiseen ja toteuttamiseen osoitetut hankerahat siirretään tämän osuuden kattamiseen. Siitä ei ole vielä selvyttä, miten tämä näkyy yliopistojen tiedekunnille ja laitoksille jakamassa rahoituksessa.

Tästä syystä on erityisen tärkeää pitää esillä muita rahoituslähteitä kuin opiskelijamaksut ja yliopiston rahoitus. Potentiaalisesti tällaisia lähteitä voisivat olla Sosiaali- ja terveysministeriö ja eri alojen säätöt. Tällä tiedolla sote-järjestämislakiin on tulossa kirjaus ns. koulutuskorvauksesta, joka voisi mahdollistaa sen, että maakunnat rahoittaisivat erikoispsykologikoulutuksia kuten muitakin sosiaali- ja terveysalalla erikoistavia koulutuksia.

Myös psykologien työnantaja tulee kannustaa rahoittamaan työntekijöidensä osallistumista erikoispsykologikoulutuksiin, jotta opiskelijamaksuilla saadaan katettua riittävän suuri osa koulutusten kustannuksista.

Koordinaattori raportoi syksyllä erikoispsykologikoulutuksen kehittämishankkeesta 2015–2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle (myöntösumma 64 000€).